

ENKLÁVA
základná forma urbanisticko-architektonickej transformácie obytných štruktúr alebo nová štruktúra recyklovaného mesta

Transformácia - proces zmien v meste je kontinuálnym a permanentným javom, ktorý prebieha vo všetkých jeho priestorových štruktúrach. Vývoj mestských štruktúr v jednotlivých historických obdobiach poukazuje na množstvo urbanisticko-architektonických interpretácií obytných foriem, ktoré sa formovali postupne v jednotlivých vývojových štadiách. Najviac transformovanými - recyklovanými štruktúrami sú logicky najstaršie historické jadrá miest, ktoré prešli počas svojej (niekoľko storočí pretrvávajúcej) existencie mnohými zmenami.

Urbanisticko-architektonická transformácia mestských obytných štruktúr predstavuje proces kvalitatívnych a kvantitatívnych zmien, ktoré prebiehajú v urbanistických štruktúrach mesta. Jej parciálnym výsledkom je kvalitatívna premena konkrénej urbanistickej štruktúry a jej architektonických prvkov, pričom prevládajúcou funkciou urbanistickej štruktúry, ktorá vznikne transformačným procesom je funkcia bývania. Ide nielen o prirodzenú premenu a zhodnocovanie pôvodných urbanistických štruktúr plniacich predovšetkým funkciu obytnú, ale ide aj o vznik nových priestorových konceptov, nových urbanisticko-architektonických obytných foriem vznikajúcich v existujúcej štruktúre mesta a jeho najbližom spádovom území.

Mestské obytné štruktúry sa v súčasnosti využívajú dvoma základnými spôsobmi:

:: štrukturálnej premenou existujúcich vnútorných mestských oblastí (s uplatnením konceptov tzv. štrukturálneho zlepšenia vnútorného mestského územia z nem. „*Strukturverbesserung der Innenstadtgebiete*“).

:: štrukturálnej premenou okrajovo mestských a prímestských oblastí (s uplatnením tzv. Low-Cost-Konzepte formou zhustených obytných foriem a nekonvenčných zón).

Z urbanistického hľadiska to znamená, že transformácia obytných štruktúr prebieha:

:: v pôvodných mestských obytných štruktúrach (prebieha proces rekonštrukcie, obnovy, revitalizácie, dostavby, zriedkavejšie sa môže vyskytnúť aj asanácia),

:: v pôvodných mestských štruktúrach, ktoré boli predtým využívané na iné účely (všetky prípady konverzie, ku ktorým patrí aj premena priemyselných objektov a areálov na obytné štvre),

:: v pôvodných mestských štruktúrach – zahustovaním na voľných nezastavaných plochách alebo na asanáciou získaných parcelách,

:: v okrajových častiach mesta a v prímestských polohách spádového územia mesta (väčšinou ide o vznik nových obytných zón, štvrtí na voľných, nezastavaných plochách).

V transformačnom procese sa uplatňuje široká škála urbanistických foriem. Stretávame sa:

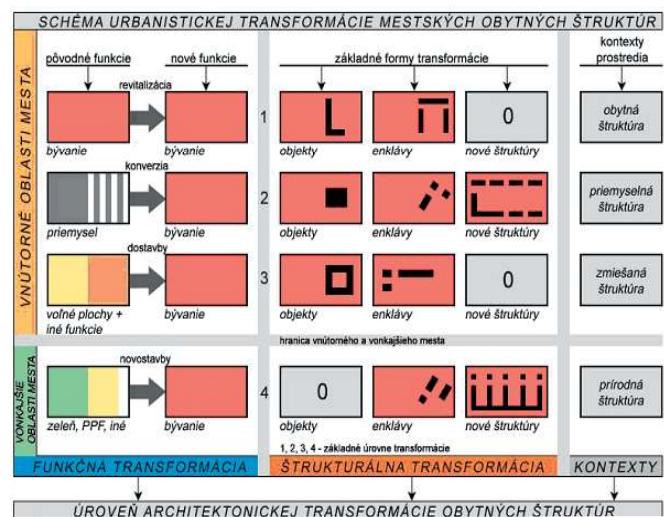
:: so samostatnými (solitérne pôsobiacimi) štrukturálnymi prvkami – novými bytovými objektmi, ktoré sú integrované do existujúcej zástavby,

:: s menšími obytnými enklávami – menšou skupinou nových bytových objektov, ktoré nadvádzajú a dopĺňajú existujúcu štruktúru.

strukturou, :: so samostatnou skupinou nových obytných zón (komplexov), ktoré vznikajú na voľných nezastavaných plochách alebo plochách získaných asanáciou. Sú to obytné štruktúry, ktoré prezentujú nové súčasné architektonické formy ako aj spôsoby zástavby.

Uvedené základné urbanistické formy sa v transformačnom procese mestských obytných štruktúr prejavujú v troch základných formách ako: **objekty, enklávy, nové štruktúry.**

Sú to pracovne vymedzené metodické pojmy, ktoré vyjadrujú **tri základné úrovne a štrukturálne formy urbanistickej – architektonickej transformácie mestských obytných štruktúr**. Vzhľadom na sledovaný predmet príspevku sa však viažu výlučne na obytné štruktúry mesta a spájajú sa s pojmi **mestský obytný objekt**, **obytná enkláva** alebo **nová bytová štruktúra**. Každá z uvedených foriem transformácie, spôsobuje v konečnom dôsledku štrukturálnu premenu, ktorá si vyžaduje nielen osobitý tvorivý prístup, ale i špecifické územno-plánovacie postupy. Metodiku, ktorá formuluje vymedzenie pojmov: **objekt – enkláva – nová štruktúra** dokumentuje nasledovná schéma:

Štrukturálna transformácia prebieha rôznymi spôsobmi a v rôznej miere v oblasti vnútorného i vonkajšieho mesta, vo všetkých jeho funkčných zložkách. Objekt – enkláva – nové štruktúry sú trizákladné formy, ktoré vymedzujú charakteristické priestorové situácie.

:: Enkláva

V teoretickom výklade sa bližšie zameriame na vysvetlenie pojmu **enkláva** - jednej z troch základných foriem urbanisticko-architektonickej premeny mestských obytných štruktúr.

Enkláva je fyzická štruktúra, ktorá je definovaná skupinou viacerých bytových objektov realizovaných na samostatne vymedzenom území. Enkláva sa nachádza v kontaktnom, dotykovom území k existujúcemu prostrediu, ktoré vo väčšine prípadov determinuje jej štrukturálnu formu.

Enkláva je štrukturálnym typom, ktorý sa v súčasnosti pri novej bytovej zástavbe vyskytuje veľmi často. Je v súčasnosti najviac zastúpenou urbanistickou formou, ktorá dokumentuje transformačný proces prebiehajúci na území mesta. Enklávu môžeme pripojiť k menšej obytnej zóne alebo bytovému komplexu, ktorý je spravidla vybavený aj inými doplnkovými funkciami. Enklávy sú rozsahom nevelké dostavby (od cca 0,5 – 3,0 ha), ktoré však vo väčšine prípadov overujú nové inovatívne obytné štruktúry. Priemerná hustota sa v sledovaných typoch štruktúry pohybuje od 100-150 obyvateľov/ha, s obložnosťou bytu cca 3,1, pričom ako jedna z najekonomickejších foriem sa javí málopodlažná (3-4 podlažia) kobercová radová zástavba kombinovaná s kompaktne organizovanou riadkovou formou, pri ktorej je možné dosiahnuť hustoty väčšie ako 250 obyvateľov/ha. Enkláva môže tvoriť integrálnu súčasť už existujúceho obytného prostredia, rovnako však môže byť výsledkom konverzie viacerých objektov v kontexte funkčne rôznorodého prostredia. Ďalšou variáciou možností vzniku obytnej enklávy sú nevyužívané, voľné alebo asanáciou získané plochy vo vnútorných alebo okrajových polohách mesta.

V súčasnej praxi môžeme sledovať veľké množstvo nových obytných foriem, ktoré majú charakter malej obytnej zóny - enklávy.

Vzhľadom na ich veľkosť, urbanistický charakter a funkčnú skladbu to však nie sú samostatné urbanistické celky ani typické obytné zóny tak ako ich definovala urbanistická prax so zaužívanou terminológiou v minulom storočí. Sú to špecifické obytné územia, ktoré vznikajú štrukturálnou premenou vnútorných mestských oblastí. Výsledkom tohto procesu sú nové obytné formy, ktoré prispievajú k zlepšeniu priestorových kvalít prostredia. Vznikajú vnútornou štrukturálnou premenou - recykláciou mestského organizmu a sú špecifickými a neštandardnými územno-priestorovými jednotkami. Majú jednoznačné funkčno-prevádzkové, ale aj hmotovo-priestorové väzby na kontaktné územie, ktoré ovplyvňuje jeho štrukturálne formovanie.

Preto je možné ich označenie pojmom enkláva, ktorý zdôrazňuje význam kontextuálneho chápania týchto nových obytných štruktúr, ktoré sa formujú vo vnútornom meste. Aj všeobecny výklad pojmu enkláva poukazuje na územie, pozemok, ktorý je principiálne „iný“ ako jeho okolie.

Enkláva = 1. územie obklopené cudzím územím. 2. pozemok obklopený z väčšej časti pozemkami iného vlastníka alebo používateľa alebo inou kultúrou.¹

Vo vzťahu k predmetu dizertačnej práce (obytné štruktúry) je možné hovoriť o enkláve ako o novom štrukturálnom type, ktorý sa realizuje na území mesta a plní funkciu obytnú. Na rozdiel od objektu, ktorý je tvorený jednou základnou štrukturálnou jednotkou – bytovým domom, enkláva predstavuje štruktúru, ktorá je tvorená súborom viacerých bytových domov. Enkláva je viazaná na priestorový a funkčný kontext svojho okolia, prostredia, do ktorého je individuálne osadená. Kontext prostredia jej predurčuje smerovanie, charakter formy a spôsob začlenenia sa do existujúcich priestorových, ale aj funkčno-prevádzkových vzťahov. Z tohoto pohľadu nie je možné enklávu vidieť a hodnotiť izolované ako samostatnú priestorovú štruktúru. Enkláva je súčasťou morfológie systému osídlenia. Pri hodnotení enklávy vo vzťahu k existujúcemu prostrediu, môžeme sledovať dve tendencie: alebo sa nové formy prostredia prispôsobujú, nadvážajú a ďalej rozvíjajú už zaužívané vzťahy, alebo sú voči existujúcemu prostrediu rozvíjané v kontrastnej forme. V prvom prípade môžeme hovoriť o tzv. **kontextuálnej priestorovej štruktúre** – tzv. **kontextuálnej enkláve**, v druhom prípade o **implantáte**. **Enkláva** - implantát vykazuje spravidla vyššiu mieru ignorancie existujúceho prostredia. „V urbanistickej premene priestoru sa zretelne odrážajú dva smery: prvý prezentuje z kontextu sa vyvíjajúcu štruktúru, druhý od priestoru emancipovaný implantát.“² Nie vždy je však možné jednoznačne rozlíšenie týchto dvoch typov. Kontextuálna priestorová štruktúra a enkláva - implantát nie sú len dve tendencie, ale predovšetkým **dva navzájom odlišné východiskové koncepty, ktoré sa v súčasnom transformačnom procese vyskytujú**.

Enkláva má aj širší filozofický význam, o ktorom v súvislosti s krízou modernej architektúry hovorí Kenneth Frampton. Jedným zo znakov krízy je aj to, že súčasná moderná architektúra sa veľmi málo zaujíma o miesto. Frampton chápe enklávu (nie ako štruktúru) ale ako názorovú pozíciu, ktorá „... vo svojej vymedzenej „kláštorej“ sfére vytvára primerane otvorené, ale pritom pevné vzťahy, spájajúce človeka s druhými ľuďmi a človeka s prírodou... Enkláva je však púhym „čo“ v okamihu, keď sa architektúra musí znova obrátiť k tomu, aby uchovávala pocit kontinuity a hĺbky vo vzťahu k celkovému kontextu.“³ Frampton takýmto spôsobom upozorňuje na potrebu kontextuálneho chápania priestoru ako aj hlbších filozofických súvislostí.

¹ Ivanová-Šalingová, M. - Maníková, Z.: Slovník cudzích slov, SPN 1979, s. 252.

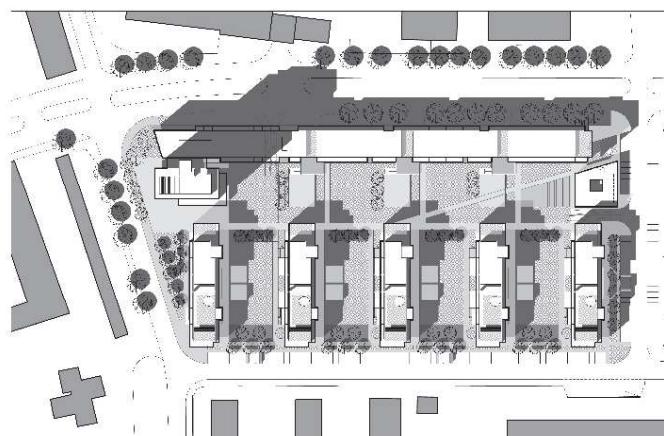
² Stracke, F.: Planen in städtebaulichen Kontext. In: Siedlungsmodelle, Prestel Mnichov, 1998, s. 38.

³ Frampton, K.: Moderní architektura - kritické dějiny, Academia, 2004, s. 11, 399.

:: Realizované príklady enkláv

V súčasnosti môžeme nájsť na území miest množstvo realizovaných obytných enkláv, ktoré poukazujú na špecifické vlastnosti tohto štrukturálneho typu.

Príkladom novej obytnej enklávy v Bratislave je **obytný komplex Rozadol** (autori: P. Moravčík, J. Šujan).

Bol realizovaný premenou - konverziou prestárleho výrobného areálu mliekárenských závodov. Obytný komplex s 260 bytmi je príkladom, na ktorom je jasne rozpoznejateľná snaha nadviazať novou štruktúrou na existujúci priestorový kontext a dosiahnuť súčasné zlepšenie priestorových vzťahov. Dokazuje to nakoniec i tvrdenie autorov projektu: „funkčná a priestorová definícia jestvujúceho prostredia predznamenala i spôsob organizácie hmôt a funkcií navrhovaného obytného súboru...“⁴

Obytný komplex sa nachádza na území, kde sa stretávajú dva princípy urbanizácie. Na jednej strane je to kvalitne urbanisticky riešená polyfunkčná bloková štruktúra z 50-tych rokov (tzv. sorela) s vnútorným oddychovým priestorom s kúpaliskom, ktorá sa stretáva so štruktúrou voľne rozptylených solitérov sídliska z prelomu 60-70-tych rokov 20. stor. Uprostred je línia piatich vežových 11-podlažných bytových domov (arch. Karol Paluš).

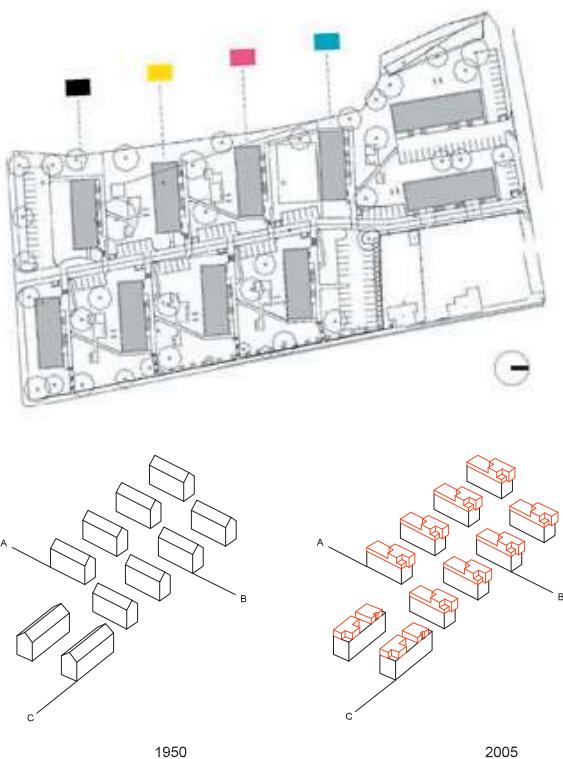
Urbanistická štruktúra Rozadolu uplatňuje kombináciu blokovej a riadkovej formy zástavby. Enkláva je štrukturálne prispôsobená zaužívajúcim urbanistickým vzťahom. Dlhý líniový objekt, ktorý ukončuje výšková dominanta (21-podlažná obytná veža) profiluje novú mestskú ulicu práve tam, kde si ju priestorové vzťahy vyžadujú. Päť 6-podlažných bytových objektov (v riadkovej zástavbe, situovanej kolmo na hlavný objekt) tvorí zadný plán štruktúry s diferencovanými poloverejnými a verejnými priestormi. Tvorí prirodzený prechod do roztrúsnenej solitérnej zástavby.

⁴ Moravčík, P.: Obytný súbor Rozadol, Ružová dolina, Bratislava, ARCH 3/2004, s. 25.

Navrhnutá štruktúra Rozadolu je ukážkou enklávy, ktorá sa výraznou mierou prispôsobila kontextu existujúceho prostredia, potvrdila a rozvinula urbanistické vzťahy a vhodným spôsobom zahustila a zacelila mestské prostredie.

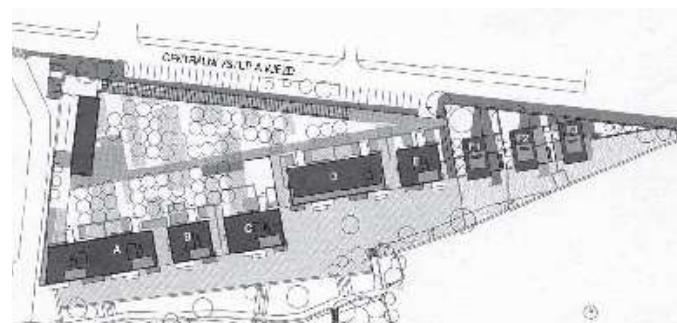
Ďalšou ukážkou transformačného - recyklačného procesu, pri ktorom vznikla nová obytná enkláva, v tomto prípade konverziou bytového komplexu z povojunového obdobia (1950) je **obytný komplex Cmyk v Prešove** s novými 190 bytmi a 120 parkovacími miestami (autori: Irakli Eristavi, Martin Jančok).

Z pôvodných objektov boli zachované nosné konštrukcie, šikmé strechy sa zmenili na ploché a objekty boli nadstavané. Napriek tomu, že sa nezmenil pôvodný urbanistický koncept, štruktúra sa prestavbou kvalitatívne zmenila čím bol jednoznačne naplnený požadovaný cieľ: zachovať pôvodnú funkciu a urbanistickú štruktúru a zabezpečiť opäťovnú integráciu tohto územia do organizmu mesta.

V procese hodnotenia novovzniknutých obytných enkláv však nájdeme aj také, ktoré so svojím okolím nemajú zdanivo nič spoločné. Takéto prípady enkláv vznikajú väčšinou na rozhraní odlišných urbanistických štruktúr a často vytvárajú osobité a neopakovateľné priestorové riešenia. Z urbanistického hľadiska sú to špecifické polohy, kde sa stretávajú odlišné priestorové štruktúry s odlišnými funkciami.

Príkladom obytného komplexu, ktorý vznikol na mieste štrukturálneho rozhrania je pražská - **vila Park na Strahove** (autori: Atelier 69 – architekti, realizácia 2003). Má nielen špecifický kontext, polohu, ale aj urbanisticko-architektonické riešenie. Vila park je uzavreté obytné kondomínium, samostatne fungujúci obytný celok s piatimi schodiskovými bytovými domami s garážami, vstupným kontrolným objektom so strážnou službou. Komplex ukončujú na východnom okraji tri rezidenčné vily. Zástavba domov je situovaná v jednej línií - na hrane náhornej plošiny nad Smíchovom, ktorá ponúka veľkorysy výhľad na panorámu Prahy. Komplex sa nachádza na rozhraní športového a parkového areálu, technologického centra Strahovského tunela a západnej vstupnej trasy do Petřínských sadov.

Štrukturálna forma enklávy však reaguje predovšetkým na terénnu konfiguráciu a využíva priaživú južnú expozíciu. Komplex má dôsledne riešené diferencované verejné, poloverejné a súkromné exteriérové priestory, ktoré obohacujú bývanie o nové funkcie. V architektúre sa uplatňuje schodiskový bytový dom, ktorý je v dispozícii riešený ako základný loftový veľkopriestor s veľkou ponukou variabilného dispozičného riešenia

Takýto prístup prezentuje aktuálny trend v koncipovaní pôdorysných riešení.

Iné podmienky pre transformačný proces ponúka situácia, keď sa dostavuje, zahustuje nízkopodlažná bytová zástavba prevažne individuálneho charakteru (štruktúra rodinných domov). V týchto polohách transformačný proces iniciuje vznik nových foriem obytnej zástavy, ktorá sleduje predovšetkým ekonomickejšie zhodnocovanie pozemkov. Vo vzťahu k existujúcej štruktúre sa ako kompromisné a vhodné riešenie v týchto polohách javí zástavba solitérnymi mestskými vilami. Takýto spôsob štrukturálnej transformácie prezentuje aj obytná skupina v Šamoríne (autori: Čavara, Jávorka, Kolčák, Závodný, realizácia 1998).

Zástavba individuálnych bytových domov bol doplnená enklávou štyroch 5-podlažných mestských vil, ktoré do štrukturálneho kontextu priniesli nové a vhodné merítko s ekonomickou formou zástavby. Mestská vila - ako prechodná forma medzi rodinným a bytovým domom sa v tomto priestorovom kontexte veľmi dobre uplatnili.⁵

Mestská vila sa ako staro - nová typologická forma v aktualizovanom architektonickom poňatí uplatňuje v ostatnom čase pomerne často.

Podobný kontext s individuálnou bytovou výstavbou predurčil aj charakter zástavby obytného súboru Malý Dunaj vo Vrakuni, Bratislava (autori: J. Závodný, P. Vodrážka, A. Bacová).

⁵ Aktuálne mestské vily majú formu málopodlažnej bytovej zástavby s vhodne upraveným okolím - prípadne veľmi jednoznačne vymedzenou záhradou. Sú to 2-5 podlažné bytové bodové domy s jedným komunikačným jadrom. Tendenciou je vytváranie menších individuálnych skupín bytových domov – uzavretých chránených kondomínii, ku ktorým patrí vlastný spoločne využívaný pozemok - záhrada ako aj špecifické spoločné zariadenia (fitness, bazén, sauna, technické vybavenie domu, garáže). Štandardom sa stáva aj privátna prístupová komunikácia so zabezpečením kontrolovaného vstupu. Nespornou výhodou pri takejto forme bývania je aj spoločná starostlivosť o dom a jeho prevádzku.

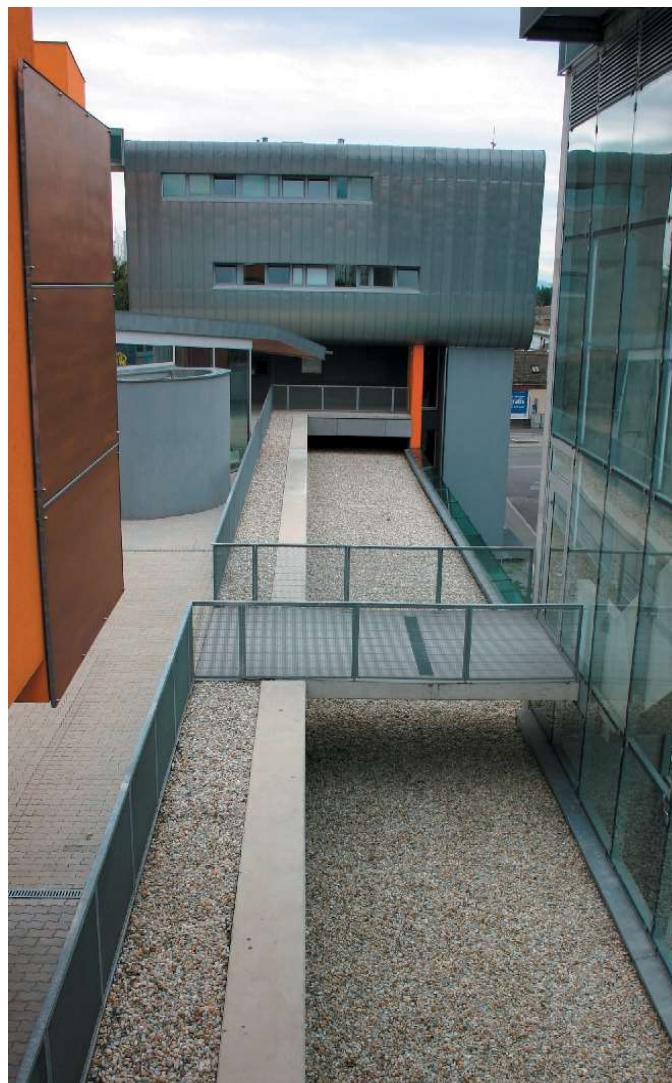
Obytný súbor s 256 bytmi je navrhnutý ako nízkopodlažná štruktúra 5-podlažných schodiskových bytových domov, ktorá je usporiadaná do riadkovej zástavby ukončenej štyrmi solitérmi mestských vil. Mestské vily sa uplatňujú práve v prechodnej polohe, medzi rodinnými domami a nízkopodlažnou bytovou zástavbou. Súbor je vybavený 256 parkovacími stániami a zariadeniami občianskej vybavenosti, ktoré zabezpečia jeho komplexnosť.

V menej citlivých polohách mestského prostredia, väčšinou v heterogénejších štruktúrach, ktoré vznik novej enklávy rozhodujúcim spôsobom neovplyvňujú, vznikajú často príležitosti, kde je možné overovať nové koncepty tzv. enkláv-implantátov s výnimcočou štrukturálnou, ale funkčnou skladbou. Inšpiratívne a vzorové príklady implantovaných obytných enkláv, ktoré vznikli mimo centrálnych polôh poskytujú aktuálne viedenské realizácie:

Obytný komplex Compact City (BUSarchitektur) je špecifickým príkladom zmiešanej obytnej enklávy, kde je bývanie súčasťou multifunkčného prostredia (bývanie-práca-obchody). Na relatívne malej ploche je vytvorená na niekoľkých úrovniach

– tzv. „urban platte“ fraktálna multifunkčná štruktúra, pričom hlavná vybavenosť sa nachádza v parteri a 1. nadzemnom podlaží. Bývanie je situované v zadnom pláne s precízne diferencovanými verejnými, poloverejnými a súkromnými priestormi, ktoré sú usporiadané do polouzavretej hrebeňovo - riadkovej zástavby.

Predpokladá sa, že dopyt po podobných multifunkčných enklávach bude pravdepodobne v nasledujúcom období vzrastať. Jednou z príčin je aj homeworking (práca doma) - nastupujúci trend, ktorý si vyzaduje aj hľadanie nových zodpovedajúcich štruktúr. Compact City je pokusom vytvoriť bohatu funkčne štrukturované prostredie, multifunkčnú zónu – tzv. „fragmentované mesto“. Projekt bol v roku 1998 ocenéný za urbanistický prínos cenou Otto Wagner Städtebaupreis.

Obytný komplex Floridsdorf (arch. Jean Nouvel)

Mimo centra Viedne sa nachádza obytný komplex so 75 mezonetovými bytmi. Urbanistický návrh je koncipovaný ako 4 poschodová riadková zástavba usporiadaná do tvaru písmena E, ktorá je na jednom rohu otvorená, pričom vo vnútri bloku sa nachádza ešte jedna samostatne stojaca budova. Špecifickým momentom projektu je zámerné formovanie individuálnych voľných priestorov určených pre obyvateľov. Prízemné byty majú predzáhradky otočené do ulice i do dvora. Byty na vyšších poschodiach (s veľkými posuvnými preskennými stenami) majú priestranné terasy. Vo dvore sa nachádzajú spoločné poloverejné priestory určené na trávenie voľného času detí i dospelých, pričom pozemok je delený na 3 nezávislé časti: súkromné predzáhradky - terasy patriace k bytom, spoločné detské ihrisko, záhrada určená na spoločenské stretnutia obyvateľov. Medzi tým siet' úzkych vnútorných uličiek. Za pár rokov existencie sa komplex zabýval a bohatko zahustil zeleňou, aj vďaka vopred pripraveným, kovovým konštrukciám deliacich plotov, určených pre ľahavú zeleň. Obytný komplex s neobvyklou tmavobordovou farebnosťou je príkladom príjemného bývania, ktoré je dosiahnuté nízkopodlažnou kompaktnou obytnou štruktúrou. Táto obytná enkláva má charakter emancipovaného implantátu – sebestačnej obytnej zóny, ktorá výrazným spôsobom prispela k štrukturálnemu zlepšeniu existujúceho prostredia.

Podľa slov autora arch. Jeana Nouvela je dôležitý osobitý prístup a pochopenie kontextov: „Neverím generalizovaniu a žiadnym modelom. Zaujíma ma poézia situácie a vypátranie významov pluralitných kontextov.“ Pre sledovaný typ transformácie, ktorá sa realizuje formou enklávy platí, že v závislosti od kontextu prostredia a konkrétnej priestorovej situácie sa transformačný proces môže realizovať:

:: doplnaním voľných priestorových cezúr formou nových obytných enkláv, ktoré sú priamo integrované do existujúcej zástavby,

:: nahradzáním fyzicky opotrebovaných alebo nevyužívaných štruktúr pôvodnej zástavby novým súborom bytových objektov - enkláv, - Rozadol, Bratislava, Compact City, Viedeň,

:: fyzickou premenou, ktorej cieľom je zlepšiť stavebno-technický stav pôvodnej štruktúry a môže byť spojená aj so zmenou funkčného využitia (rekonštrukčné a revitalizačné zásahy) - Cmyk, Prešov, Gasometer, Viedeň.

Je to transformačný - **recykláčny proces**, v ktorom nová štruktúra vzniká doplnaním, nahradením, alebo zhodnocovaním pôvodnej. Táto recyklácia mestských štruktúr, pri ktorej vznikajú nové obytné enklávy spôsobuje celkové **štrukturálne zlepšenie prostredia a vznik nového obytného prostredia**.

Tento trend dokumentuje i celý rad ďalších realizovaných príkladov nových obytných enkláv, ku ktorým patria aj: obytná skupina Červený vrch - Praha, obytný súbor Prosek - Praha, obytný súbor Mrázovka - Praha, obytný komplex Breitenleerstrasse II - Viedeň, obytný komplex Freuenfelderstrasse - Viedeň. Definovaný pojem enkláva uvedené typy štruktúr. Pojem enkláva zdôrazňuje kontextuálne chápanie vzniku nových obytných štruktúr. Na základe definície a metodického vymedzenia pojmov objekt - enkláva - nová štruktúra je možné pojmom enkláva označiť všetky menšie obytné útvary, ktorých rozsah sa prekrýva s rozsahom obytnej zóny. Plánovanie ako aj koncepcná príprava enklávy sa tak dostávajú do polohy urbanisticko-architektonickej. Znamená to, že architektonické projektovanie takéhoto typu novej bytovej zástavby by sa malo realizovať súčasne s vypracovaním - plánovaním, urbanistického konceptu na úrovni zóny. Príklady z praxe dokazujú, že kvalitná a hodnotná obytná štruktúra je taká, ktorá má vyvážený a kvalitný súčasne architektonický i urbanistický koncept.

Obidve fázy prípravy projektu sú pre výslednú kvalitu rovnako dôležité a potrebné.

Zhrnutie:

- :: enkláva je jedna z troch základných form urbanisticko-architektonickej transformácie obytných štruktúr,
- :: enkláva je fyzická štruktúra, ktorá je definovaná skupinou viacerých bytových objektov,
- :: enkláva sa nachádza v kontaktnom, dotykovom území k existujúcemu prostrediu,
- :: enklávu môžeme prirovnáť k menšej obytnej zóne, alebo bytovému komplexu, ktorý je spravidla vybavený aj inými doplnkovými funkciami,
- :: enkláva vytvára špecifické obytné územie, ktoré vzniká recykláciou vnútorných mestských oblastí,
- :: enkláva podporuje a zdôrazňuje kontextuálne chápanie nových obytných štruktúr, ktoré sa formujú vo vnútornom meste,
- :: enkláva je viazaná na priestorový a funkčný kontext prostredia, do ktorého je individuálne osadená ako kontextuálna priestorová štruktúra, alebo ako implantát,
- :: enkláva je súčasťou morfológie systému osídlenia,
- :: enkláva si vyžaduje urbanisticko-architektonické projektovanie.

doc. Ing. arch. Andrea Bacová, PhD.

Poznámka: uvedený abstrakt slúži ako podnet k odbornej diskusii a je teoretickým výstupom z dizertačnej práce: Bacová, Andrea: Urbanisticko-architektonická transformácia obytných štruktúr, FA STU, Bratislava, september 2004.

:: Recenzný posudok

Predložený príspevok sa zaobráva permanentne aktuálnou tému. Funkcia bývania predstavuje najväčšiu časť štruktúry miest, ktorá sa neustále vyvíja. Zvýšenú pozornosť je však potrebné venovať tejto problematike najmä v období spoločensko-ekonomickej zmien, kedy sa zásadnejšie menia kvalitatívne požiadavky na formovanie obytného prostredia, ako i obytných budov, najmä ich druhov a formiem, na ich lokalizáciu v štruktúre osídlenia. Menia sa i kvantitatívne aspekty, najmä zmena rozsahu dopytu po určitých „segmentoch“ bývania. Trh, ktorý veľmi rýchlo reaguje na aktuálny dopyt, sleduje predovšetkým cieľ zisku, čo nie je vždy v súlade s efektívnym (z hľadiska verejnoprospešného) rozvojom sídelných štruktúr. Veľmi často chýba i zohľadnenie estetických a ďalších kritérií. Z uvedených hľadísk je preto cenné hľadanie princípov formovania - transformácie obytných štruktúr, aktuálne pre dané obdobie s prihliadnutím na perspektívy ich ďalšieho vývoja.

Príspevok prináša v tomto smere veľmi cennú analýzu súčasných transformačných procesov, s dôrazom na v tomto období najrozšírenejšiu formu urbanisticko-architektonickej premeny, respektíve novej výstavby obytných štruktúr a to enklávu. Túto autorku definuje a súčasne špecifikuje pre ňu charakteristické lokality a formy.

Enkláva, ktorú autorka spája predovšetkým s transformačným procesom, predstavuje v urbanistickej štruktúre ohnisko, ktoré podmieňuje a akceleruje premenu v danom okolí. V prípade novej výstavby býva často pozitívnym impulzom pre ďalší rozvoj, či štartovacím bodom plánovaného územného rozvoja. Autorkou zadefinovaný termín uvádzané aspekty postihuje, čím sa odlišuje od štandardne užívaného termínu obytný súbor.

doc. Ing. arch. Ľubica Vitková, PhD.